

ความหมายของปรัชญาใน Philosophical Investigations

ใน Philosophical Investigations ซึ่งเป็นหนังสือที่สำคัญอีกเล่มหนึ่งของวิคต์เกนสไตน์นั้น วิคต์เกนสไตน์ยังยืนยันความคิดพื้นฐานที่ปรากฏในหนังสือ Tractatus Logico - Philosophicus ที่ว่าปรัชญาไม่ใช่วิทยาศาสตร์สาขาหนึ่ง¹ ทั้งนี้ เพราะนักปรัชญามิได้มีหน้าที่เสนอทฤษฎีใหม่ ๆ หรือตั้งข้อสมมุติฐานเหมือนคั้งที่นักวิทยาศาสตร์กระทำ นอกจากนั้น นักปรัชญาก็มิได้ค้นพบสิ่งใดใหม่ที่ขัดแย้งกับความคิดเก่าของมนุษย์ และมิได้มีหน้าที่แสวงหาคำตอบแก่ปัญหาต่าง ๆ ปรัชญาจะไม่สรุปว่าสิ่งนั้นต้องเป็นอย่างนั้นหรืออย่างนี้ ไม่เหมือนกับวิทยาศาสตร์หรือวิชาสาขาอื่น ๆ ที่สามารถหาข้อสรุปได้แน่นอนว่าอะไรคืออะไร ประโยคที่กล่าวว่า "...ต้องเป็นอย่างนี้" ไม่ใช่ข้อความทางปรัชญา² เพราะการกล่าวเช่นนั้นเป็นการแสดงข้อสรุป หรือการลงความเห็นให้ผู้ฟังทราบ แต่ปรัชญาถือว่าเป็นหน้าที่ของแต่ละคนจะหาข้อสรุปของตนเองจากเนื้อความนั้น ๆ³ "ปรัชญากล่าวยืนยันเฉพาะข้อเท็จจริงที่ทุกคนยอมรับ"⁴ ไม่ใช่ความเกินออกไปจากขอบเขตของข้อเท็จจริง หรือต้องมีข้อเท็จจริง

1 Ludwig Wittgenstein, Philosophical Investigations, Trans., G.E.M.

Anscombe (Oxford : Basil Blackwell, 1968), p.47e. sect.169

2 Ibid. p.156e. sect. 599 "...'it must be like this!' is not a

philosophical proposition."

3 เช่นในหนังสือเรื่อง บัททิโฟร (Bathyphro) ของเพลโต เป็นต้น

4 Op.cit. p.156e. sect.599 "Philosophy only states what everyone admits."

เป็นพื้นฐาน ทั้งนี้ "ถ้ามีคนใดคนหนึ่งพยายามสร้างทฤษฎีต่าง ๆ ขึ้นในปรัชญา ทฤษฎีนั้น ๆ ก็ไม่ใช่ปัญหาที่จะนำมาโต้แย้งหรือถกเถียงกัน เพราะว่าทุกคนจะเห็นด้วยกับทฤษฎีเหล่านั้น อยู่แล้ว"⁵ เช่น ในหนังสือ Tractatus Logico - Philosophicus วิคต์เกนสไตน์เสนอความคิดของตนโดยมีข้อเท็จจริง (fact) เป็นข้อสมมุติฐาน ซึ่งยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเป็นความจริง เพราะถ้าหากทฤษฎีใดก็ตามไม่เกี่ยวกับข้อเท็จจริง ทฤษฎีนั้นก็เลื่อนลอยหาหลักฐานมาสนับสนุนไม่ได้

ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ ถ้าหากปรัชญามีหน้าที่เช่นที่วิคต์เกนสไตน์บรรยายมา ปัญหาปรัชญาเกิดขึ้นได้อย่างไร ใน Philosophical Investigations วิคต์เกนสไตน์กล่าวว่าปัญหาปรัชญาต่าง ๆ มักเกิดจากการใช้ภาษาไม่ถูกต้อง ข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นในเรื่องนี้มีได้เกิดจากตัวภาษาประจำวัน แต่เกิดจากการนำเอาคำซึ่งใช้ในสถานการณ์หนึ่งไปใช้ในอีกสถานการณ์หนึ่ง วิคต์เกนสไตน์กล่าวเปรียบเทียบเรื่องนี้ไว้ว่าเหมือนกับ "... เวลาที่ภาษาไปพักผ่อน"⁶ ความสับสนในการใช้ถ้อยคำสำนวนในภาษาประจำวันนี้ได้ฝังรากลึกอยู่ในความคิดโดยที่เราไม่ได้สังเกต ทั้งนี้ เนื่องจากเราเห็นว่าคำหรือข้อความเหล่านั้นมีโครงสร้างทางไวยากรณ์ที่ปรากฏออกมาเหมือนกัน เช่น การนำเอาถ้อยคำที่ใช้บรรยายลักษณะของวัตถุไปใช้บรรยายลักษณะของสิ่งที่มีชีวิตดู กังวลอย่างค่อไปนี้ เมื่อมีบาดแผล เราใช้คำว่า "เจ็บ" หรือ "ปวด" เพื่ออธิบายความรู้สึกเกี่ยวกับแผลอันเป็นสิ่งที่รับรู้ได้ด้วยประสบการณ์ของผู้นั้น ในขณะที่เดียวกันจะเห็นได้ว่าเราเคยได้ยินคำว่า "เจ็บใจ" ซึ่งในใจความนี้ คำว่า "ใจ" มิได้หมายถึงอวัยวะของร่างกายแต่อย่างใด ความรู้สึกในทั้งสองกรณีคือ เจ็บแผล และเจ็บใจนั้นไม่เหมือนกัน จึงไม่ควรใช้คำว่า "เจ็บ" เช่นเดียวกัน

5 Ibid. p. 50e. sect. 128 "If one tried to advance theses in philosophy, it would never be possible to debate them, because everyone would agree to t

6 Ibid. p. 19e. sect.38 "...when language goes on holiday."

ข้อบกพร่องท่านเองนี้เกิดขึ้นบ่อยครั้ง เพราะในขณะที่เราใช้คำใดคำหนึ่งหรือข้อความใดข้อความหนึ่งนั้น เราไม่ได้แสดงให้เห็นวิธีกรเอาคำนั้น ๆ ไปใช้อย่างชัดเจนว่าคำนั้นอยู่ในสถานการณ์ใด และจะหมายความว่าอะไร วิคต์เกนสไตน์เปรียบเทียบคนที่มีปัญหาปรัชญาว่า เหมือนแมลงวันบินตกลงไปในขวดแล้วหาทางบินออกด้วยตัวเองไม่ได้⁷ ข้อความนี้มีความหมายเปรียบเทียบว่าคนที่ไม่รู้จัดการใช้ถ้อยคำในสถานการณ์ต่าง ๆ แล้วนำปัญหาอันเกิดจากการใช้ถ้อยคำนั้นมาถกเถียงกัน ก็จะไม่สามารถหาข้อยุติที่เห็นพ้องต้องกันได้ เช่น ปัญหาเกี่ยวกับ "ตัวตน" (self)⁸

7. Ibid. p.103e. sect.309

8. วิคต์เกนสไตน์ยกตัวอย่างตอนที่วิลเลียม เจมส์ (Willaim James) กล่าวถึงเรื่อง "ตัวตน" ไว้ว่า เมื่อเขาใช้คำว่า "ตัวตน" นั้น เขาหมายถึงร่างกายที่เป็นวัตถุ มีสติปัญญา ความคิด และรวมทั้งบุคลิกภาพของคน ๆ นั้น เขามีได้ต้องการหมายถึงสิ่งอื่นใดนอกเหนือจากร่างกาย ความคิดนี้แตกต่างจากความคิดของนักปรัชญาสมัยก่อน เช่น โสกราตีส หรือ เปโลโต เพราะเมื่อโสกราตีสกล่าวถึง "ตัวตน" เขาหมายถึงปัญญาหรือเหตุผลของเรามีใช้ร่างกาย และสำหรับเปโลโตนั้น เมื่อกล่าวถึง "ตัวตน" เปโลโตหมายถึงสิ่งที่เรียกว่า "วิญญาณ" หรือ "จิต" หรือ "ปัญญา" ซึ่งเข้ามาอยู่ในร่างกาย มนุษย์ต้องพยายามทำให้ "ตัวตน" เป็นอิสระจากร่างกาย เพราะร่างกายเป็นสิ่งที่ประกอบด้วยอายตนะ และอารมณ์ ซึ่งจะขัดขวางการแสวงหาความรู้ที่แท้จริงของปัญญา ปัญญาคือแก่นแท้ของร่างกาย เมื่อเปโลโตแบ่งมนุษย์ออกเป็นสองส่วนเช่นนี้ก็เกิดปัญหาว่า "ตัวตน" มารวมกับร่างกายอันเป็นวัตถุได้อย่างไร ปัญหานี้เป็นปัญหาที่นักปรัชญารุ่นก่อน ๆ พยายามหาคำอธิบายกันมาก แต่ก็ยังไม่สามารถหาข้อยุติได้ เพราะแต่ละท่านก็พยายามอธิบายกันไปตามทัศนะของตน

รายละเอียดสำหรับเรื่อง "ตัวตน" โปรดอ่าน เฟโด (Phaedo) และ รีพับลิก (Republic)

เมื่อปัญหาปรัชญาเกิดจากการใช้ถ้อยคำไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ วิทต์เกินสไตน์ จึงเสนอความคิดใหม่ว่าความหมายของคำหรือข้อความขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่เราใช้คำ หรือข้อความนั้น ๆ วิทต์เกินสไตน์ เปรียบเทียบคำและข้อความในภาษากับอุปกรณ์ก่อสร้าง⁹ ใน กล้องอุปกรณ์ก่อสร้างย่อมมีเครื่องมือที่ใช้ในการก่อสร้างหลายชนิด เช่น ฆ้อน เลื่อย กาว ไซควง สายวัด ค้อน ทุบ ค้อนควง ฯลฯ เราสามารถใช้สิ่งของเหล่านี้สนองความต้องการของเราได้ตามจุดประสงค์ต่าง ๆ กัน การที่วิทต์เกินสไตน์เปรียบเทียบภาษากับอุปกรณ์ก่อสร้าง เพราะเขาเห็นว่า "ถ้อยคำที่ใช้ในภาษามีหน้าที่หลายประการแตกต่างกันไปเหมือนกับหน้าที่ของอุปกรณ์เหล่านี้"¹⁰ คำแต่ละคำเปรียบเหมือนอุปกรณ์แต่ละชนิด สามารถสนองความต้องการของเราได้หลายประการ คำทุกคำมิได้มีหน้าที่เหมือนกันหมด คือ มีหน้าที่ตั้งชื่อวัตถุในโลก¹¹ ในทำนองเดียวกันข้อความก็เช่นเดียวกับคำ ดังนั้น เมื่อเราเกิดความสับสนในเรื่องความหมายของคำหรือข้อความ วิทต์เกินสไตน์แนะนำว่าเมื่อเราหันไปพิจารณาการใช้คำหรือข้อความในสถานการณ์ที่คำหรือข้อความนั้นปรากฏอยู่ เราก็จะเข้าใจได้ว่าคำหรือข้อความนั้นใช้เพื่อความมุ่งหมายใด ด้วยวิธีการเช่นนี้จะพบว่าเราสามารถใช้อำนาจหรือข้อความต่าง ๆ ตามความหมายที่เราต้องการได้อย่างไรบ้าง ดังนั้น ก่อนที่เราจะพูดอะไร เราควร "ถามตัวเองว่าเมื่อใด เพื่อจุดประสงค์ใด [เรา] จึงกล่าวคำนี้"¹² ด้วยเหตุนี้เรา

9 Ibid. p. 6e. sect. 11

10 Loc.cit. "The functions of words are as diverse as the functions of these objects."

11 ดังความคิดของวิทต์เกินสไตน์ใน Tractatus Logico - Philosophicus p.23.no.3203

12 Op.cit. p. 137e. sect.489 "Ask yourself : On what occasion, for what purpose, do we say this?"

จึงอาจกล่าวได้ว่าภาษาไม่ใช่อุปกรณ์เทคนิคเดียวสำหรับสนองความต้องการเพียงประการเดียว แต่ภาษาเป็น อุปกรณ์นานาชาติที่รวมอยู่ด้วยกัน เพื่อสนองความต้องการหลาย ๆ ประการของมนุษย์ วิคต์ เคนสไตน์ยกตัวอย่างภาษาที่ช่างก่อสร้างใช้กับผู้ช่วยของเขา¹³ เพื่อแสดงให้เห็นว่าคำที่ใช้กันนั้นมิได้หมายความเพียงวัตถุที่คำนั้นหมายถึงเพียงประการเดียว แต่มีความหมายมากกว่านั้น ขณะที่ช่างก่อสร้างกำลังสร้างตึก ผู้ช่วยของเขาจะเป็นคนส่งอุปกรณ์ก่อสร้างขึ้นไปให้ตามที่ช่างก่อสร้างต้องการ อุปกรณ์เหล่านี้ ได้แก่ อิฐ กระจกาน ตาน เป็นต้น เมื่อผู้ช่วยได้ยินคำพูดของช่างก่อสร้างว่า "อิฐ" "กระจกาน" "ตาน" ผู้ช่วยก็จะรู้ได้ทันทีว่าคนจะต้องนำอุปกรณ์เหล่านี้ไปให้ช่างก่อสร้าง จะเห็นได้ว่าคำพูดที่ว่า "อิฐ" ก็คือ "กระจกาน" ก็คือ มิได้หมายถึงเพียงวัตถุที่เรียกว่า อิฐ หรือ กระจกาน เท่านั้น แต่มีความหมายรวมไปถึงการนำสิ่งเหล่านี้ไปให้ช่างก่อสร้างด้วย ดังนั้น เมื่อช่างก่อสร้างพูดว่า "อิฐ" หรือ "กระจกาน" จึงมีความหมายว่า "ส่งอิฐมาให้ฉัน" หรือ "ส่งกระจกานมาให้ฉัน" ในบางครั้งช่างก่อสร้างจะพูดแต่เพียงว่า "กระจกาน - ที่นั่น" ขณะที่พูดก็ยกตัวอย่างสี่ของกระจกานที่คนต้องการให้ผู้ช่วยดู และชี้มือไปยังสถานที่ที่ต้องการ ผู้ช่วยของเขาจะมองไปที่กองไม้กระจกานและคู่มือที่ตกลงการ แล้วก็นำสิ่งของดังกล่าวไปไว้ยังที่ที่ช่างก่อสร้างชี้มือสำหรับในสถานการณ์อื่น ช่างก่อสร้างอาจกล่าวแต่เพียงว่า "นี่ - นั่น" เท่านั้น และเมื่อกล่าว "นี่" ออกมาเขาก็จะชี้มือไปยังกองไม้ที่ใช้ก่อสร้าง เมื่อกล่าว "นั่น" ก็ชี้มือไปยังที่ที่ต้องการนำไม้ไปวาง ผู้ช่วยของเขาจะทราบได้ทันทีว่า "นี่ - นั่น" หมายความว่าอะไร นอกจากภาษาที่ช่างก่อสร้างใช้แล้ว วิคต์ เคนสไตน์ยังยกตัวอย่างภาษาที่ใช้ในสถานการณ์อื่นอีกตัวอย่างหนึ่ง¹⁴ คือ เมื่อให้คน ๆ หนึ่งไปซื้อแอปเปิ้ลสีแดง 5 ผล ผู้สั่งซื้อจะเขียนลงในใบสั่งซื้อของเขาว่า "แอปเปิ้ลสีแดง 5 ผล" ผู้ซื้อจะนำใบสั่งซื้อนี้ไปให้

13 Ibid. p. 3e. sect. 2

14 Ibid. p. 2e. sect. 1

เจ้าของร้าน เมื่อเจ้าของร้านรับใบสั่งของมาแล้ว เขาจะทราบได้ทันทีว่า จะทำอะไรจึงจะหยิบแอปเปิ้ลสีแดงออกมาได้ 5 ผล เริ่มแรกเขาจะเดินไปที่ลังซึ่งเขียนไว้ว่า "แอปเปิ้ล" ก่อไปก็มองหูลังที่เขียนว่า "สีแดง" แล้วก็เปิดออกมา ต่อจากนั้นเขาก็จะนับเลขหนึ่งถึงเลขห้า ขณะที่นับไปแต่ละหมายเลข เขาก็หยิบแอปเปิ้ลสีแดงออกมาทีละผล จนครบ 5 ผล เขาก็หยุด วิทท์เกนส์ไคน์อธิบายว่าคำศัพท์จากตัวอักษร "แอปเปิ้ลสีแดง" นี้ เจ้าของร้านพอจะเข้าไปที่แอปเปิ้ลชนิดที่มีสีแดงได้ แต่จำนวน "5" ผล นั้น เขาไม่สามารถชี้จำนวนห้าออกมาได้ว่าจะหมายถึงวัตถุใด แต่การที่เขาหยิบแอปเปิ้ลจากผลที่หนึ่งถึงผลที่ห้า แล้วก็หยุดหยิบแอปเปิ้ลพิสูจน์ให้เห็นว่าเขารู้ว่าเลข "5" ใช้ได้อย่างไร "แต่อะไรคือความหมายของคำว่า "5" - ข้อนี้ไม่เป็นปัญหาในที่นี้ มีแค่คำว่า "5" ใช้ได้อย่างไรบ้าง"¹⁵ ดังนั้น ถ้าถามว่า "5" หมายถึงวัตถุใดจึงไม่อาจตอบได้

เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้ความหมายของคำเกิดจากการใช้คำนั้นในสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกันจะเข้าใจได้ แต่คนกลุ่มอื่นอาจไม่เข้าใจ ทั้งนี้ เพราะกฎเกณฑ์การใช้คำในกลุ่มชนแต่ละกลุ่มย่อมแตกต่างกันไป วิทท์เกนส์ไคน์จึงเปรียบเทียบการใช้คำในภาษาวาเหมือนกับการเล่นเกม (game)¹⁶ เราจะเข้าใจเกมได้ก็ ถ้ารู้กฎเกณฑ์ของเกมนั้น ๆ และรู้จักอุปกรณ์ที่ใช้ในการเล่น เช่น เมื่อจะเล่นฟุตบอล จะต้องรู้ว่ามีการเล่นอย่างไร และมีอุปกรณ์อะไรบ้าง รวมทั้งต้องรู้ต่อไปด้วยว่าอุปกรณ์นั้นมีหน้าที่อย่างไร มีชื่อที่นำสังเกตว่าอุปกรณ์ที่ใช้ในเกมประเภทหนึ่งกับอีกประเภทหนึ่งอาจเป็นอุปกรณ์ชนิดเดียวกันได้ แต่หน้าที่ของอุปกรณ์นั้นในเกมแต่ละประเภทย่อมแตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น เราใช้ลูกบอลเป็นอุปกรณ์อย่างหนึ่งในการเล่นฟุตบอล และเมื่อเล่นบาสเกตบอลเราก็ใช้ลูกบอลด้วย แต่หน้าที่ของลูกบอลในการเล่นฟุตบอลย่อมแตกต่างจากการ

15 Loc.cit. "—But what is the meaning of the word 'five'? — No such thing was in question here, only how the word 'five' is used."

16 Ibid. p. 38e. sect. 81

เล่นภาษาเกมบอล เพราะกฎเกณฑ์ของเกนทั้งสองประเภทไม่เหมือนกัน ในภาษาก็เช่นกัน จากตัวอย่างเรื่องข้างก่อสร้างกับผู้ช่วยของเขา เมื่อข้างก่อสร้างกล่าวว่า "ซ็อน" เขาหมายถึง "ไปเอาซ็อนมา" ซึ่งผู้ช่วยของเขาก็เข้าใจเจตนาเช่นนี้ แต่ในบางครั้งเมื่อพูดว่า "ซ็อน" เขาอาจหมายถึงเฉพาะตัวซ็อนเท่านั้น นั้นย่อมแสดงให้เห็นว่าหน้าที่ของคำแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ที่ใช้คำนั้น วิกต์ เคนส์ ไทน์ เรียกการใช้คำในแต่ละสถานการณ์นี้ว่า "เกมภาษา" (language-game)¹⁷ อาจกล่าวได้ว่าการใช้คำว่า "เกม" กับภาษานี้ ทำให้เราก็คิดว่าเป็นเรื่องไม่จริงจังกนัก ทั้ง ๆ ที่ภาษาเป็นสิ่งที่มิใคร่ก่อสร้างแน่นอนตายตัว แต่ วิกต์ เคนส์ ไทน์ บอกว่าการที่เขาเปรียบเทียบภาษากับเกมก็เพราะภาษาเหมือนกับเกมตรงที่ต่างก็มีกฎเกณฑ์แน่นอน เกมมีหลายชนิดและคำในภาษาซึ่งใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ก็มีมากมาย เพราะฉะนั้นเกมภาษาจึงมีหลายเกม ขณะที่กล่าวคำหนึ่งคำก็ออกมากด้วยน้ำเสียงและสีหน้าที่แตกต่างกันย่อมทำให้ความหมายของคำนั้นแตกต่างกันไปด้วย เพราะน้ำเสียงหรือสีหน้า เป็นสถานการณ์ที่ต่างต่างกัน และแต่ละสถานการณ์ก็มีกฎเกณฑ์ของตนเองโดยเฉพาะ เช่น ในโอกาสที่เป็นพิธีกรรมทางศาสนา ภาษาที่ใช้จะมีความหมายพิเศษซึ่งเป็นไปเฉพาะในสถานการณ์นั้นเท่านั้น ถ้าไม่ได้อยู่ในสถานการณ์นี้คำที่ใช้เหล่านั้นก็ไม่มี ความหมายอย่างที่เคยเป็น เช่น คำว่า "พระเจ้า" เมื่ออยู่ในระหว่างการทำพิธีทางศาสนาในโบสถ์ การกล่าวว่า "ข้าพเจ้าสรีทธาในพระเจ้า" จะเป็นถ้อยคำที่มีความศักดิ์สิทธิ์ แต่ถ้าเรากล่าวประโยคนี้ในสถานการณ์อื่น ความศักดิ์สิทธิ์ของถ้อยคำจะลดลง หรือหมดไปเลยก็ได้

ในการเปรียบเทียบภาษากับเกมทำให้เกิดปัญหา เมื่อมีเกมมากมายแต่ละเกมมีลักษณะอะไรร่วมกัน เราจึงเรียกว่า "เกม" เหมือนกัน การถามปัญหาเช่นนี้เท่ากับการถามว่า ภาษาในแต่ละสถานการณ์มีสิ่งใดร่วมกัน เราจึงเรียกว่า "ภาษา" เหมือนกัน วิกต์ เคนส์ ไทน์ คัดว่า เกมแต่ละประเภทไม่มีสารัตถะอะไรร่วมกันแต่ถือได้ว่าเป็นเกมเหมือนกัน

17 Ibid. p. 5e. sect. 7

ความจริงนั้น เกมแต่ละประเภทมีเพียงคุณสมบัติที่คล้ายคลึงกันบางอย่างปรากฏอยู่ เช่น การเล่นไพ่ ก็กับการเล่นหมากรุก เป็นการเล่นที่ใช้ความคิดมากกว่าใช้กำลังกาย ส่วนการเล่นเทนนิส ก็กับการเล่นหมากรุกมีบางสิ่งที่คล้ายกัน คือ เป็นเกมที่ใช้ทักษะเฉพาะตน แต่ลักษณะที่คล้ายกันระหว่างการ เล่นหมากรุกกับการ เล่นเทนนิสในตอนนี้จะไม่ปรากฏอยู่ในการเล่นฟุตบอล ทั้ง ๆ ที่การเล่นฟุตบอลมีลักษณะบางอย่างคล้ายเทนนิสที่ใช้กำลังกายมากกว่าการเล่นหมากรุก ดังนั้น แทนที่เกมต่าง ๆ จะมีสารัตถะร่วมกันกลับมีสิ่งที่วิคต์เกนสไตน์เรียกว่า "ความคล้ายคลึงกันระหว่างบุคคลในครอบครัว" (family resemblance)¹⁸ แทนที่วิคต์เกนสไตน์จะให้เราพิจารณาความคล้ายคลึงกันของ ก.ข. และ ค. ซึ่งเป็นพี่น้องในครอบครัวหนึ่ง ก. และ ข. มีรูปร่างคล้ายกัน แต่มีวิธีการแสดงสีหน้าและอารมณ์ออกมาต่างกัน ขณะที่ ข. และ ค. มีการแสดงสีหน้าและอารมณ์ออกมาแบบเดียวกัน แต่ทั้งสองมีรูปร่างต่างกัน ดังนั้น ก. และ ค. จึงไม่มีความคล้ายคลึงกันเลยทั้งในด้านการแสดงอารมณ์และรูปร่าง แต่สองคนมีวิธีการพูดคล้ายกัน เพราะฉะนั้น ระหว่าง ก.ข. และ ค. จึงมีลักษณะ "ความคล้ายคลึงกันระหว่างบุคคลในครอบครัว" คาบเกี่ยวกัน โดยไม่ปรากฏลักษณะที่ทุกคนมีร่วมกัน เกมภาษาแต่ละเกมมีความสัมพันธ์กันเหมือนความสัมพันธ์ของเกมต่าง ๆ ที่มีต่อกัน นั่นคืออาจจะคล้ายกันในบางแง่เท่านั้น วิคต์เกนสไตน์เห็นว่าเกมทุกประเภทไม่จำเป็นต้องมีลักษณะใดลักษณะหนึ่งร่วมกัน และเกมภาษาทุกเกมก็เช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามวิคต์เกนสไตน์ได้ชี้ให้เราเห็นว่าถึงแม้เกมและเกมภาษาต่างก็มีกฎเกณฑ์เฉพาะของตนเอง แต่ผู้เล่นในแต่ละเกมก็สามารถเปลี่ยนกฎบางกฎหรือสร้างกฎใหม่ขึ้นใช้ในเกมนั้น ๆ ได้ ขณะที่ยังใช้กฎเก่าบางกฎอยู่ ซึ่งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ย่อมเป็นไปตามลักษณะของเกมแต่ละชนิด แต่ทั้งนี้และทั้งนั้นย่อมขึ้นอยู่กับกร เห็นพ้องต่อกันระหว่างผู้เล่นเกมนั้น ๆ

18 Ibid. p. 32e. sect. 67

อนึ่ง หัสนะเรื่อง "ความคล้ายคลึงกันระหว่างบุคคลในครอบครัว" นี้ทำให้เราเห็นว่าความคิดของวิคต์เกนสไตน์จะสามารถแก้ปัญหาเรื่อง "สิ่งสากล" (universal) ซึ่งเป็นปัญหาปรัชญาที่ถกเถียงกันมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณได้ วิคต์เกนสไตน์มีความเห็นว่า คนเรามีแนวโน้มจะแสวงหาลักษณะสำคัญที่วัตถุทั้งหลายมีร่วมกัน อันเป็นความพยายามค้นหาสิ่งที่อยู่ นอกเหนือจากปรากฏการณ์ที่เราพบเห็น เพราะฉะนั้น เราจะหาสิ่งนั้นไม่พบ การค้นหาจึงไร้ประโยชน์ จากประสบการณ์เก่าที่ผ่านมาทำให้เห็นว่าการถามปัญหาเรื่อง "สิ่งสากล" ได้คำตอบที่แตกต่างกันตลอดเวลา¹⁹ วิคต์เกนสไตน์แนะนำให้เราพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ตามที่ปรากฏแทนคิคำหนึ่ง เกี่ยวกับสิ่งนั้น "กล่าวซ้ำอีกครั้งหนึ่ง : อย่าคิดแต่จงดู"²⁰ จากคำแนะนำนี้เราจะพบว่าสิ่งต่าง ๆ นั้นคล้ายกันเพียงบางแง่เท่านั้น แต่เนื่องจากความคล้ายคลึงกันนี้คาบเกี่ยวปะปนอยู่ในวัตถุหลาย ๆ ชนิด ทำให้เราก็คิดเอาเองว่าวัตถุทั้งหลายเหล่านั้นมีลักษณะบางอย่างร่วมกัน วิคต์เกนสไตน์แก้ปัญหาเรื่อง "สิ่งสากล" ได้โดยนำเอาข้อสังเกตที่เขียนไว้ในหนังสือ Philosophical Investigations ที่กล่าวถึง "ความคล้ายคลึงกันระหว่างบุคคลในครอบครัว" ไปใช้อธิบายทฤษฎีปรัชญาที่ผ่านมาและชี้ให้เราเห็นว่าสิ่งที่เรียกว่า "สิ่งสากล" นั้น แท้ที่จริงแล้วไม่ปรากฏอยู่ในโลกแห่งผัสสะนี้ ดังนั้น จึงไม่ถูกต้องกันหาว่าสิ่งนั้นมีลักษณะอย่างไร การปฏิเสธเรื่อง "สิ่งสากล" ของวิคต์เกนสไตน์ เทียบกับการปฏิเสธข้อสมมุติฐานของนักปรัชญารุ่นก่อน ๆ บางท่านที่เน้นความสำคัญ เรื่อง "สิ่งสากล" เช่น เปลาโต อริสโตเติล เป็นต้น

19 ตัวอย่าง เช่น นักปรัชญากลุ่มโนมินาλισต์ (Nominalist) จะอธิบายเรื่องเกมว่า เกมทั้งหลายไม่ได้มีสิ่งใดร่วมกัน นอกจากการเรียกชื่อว่าเป็นเกม แต่นักปรัชญากลุ่มเรียลลิสต์ (Realist) จะอธิบายว่าเกมทั้งหลายต้องมีบางสิ่งร่วมกันนอกเหนือจากการเป็นเกม (ดูรายละเอียดใน George Pitcher (ed.), Wittgenstein : The Philosophical Investigations (A Collection of Critical Essays) (New York : Doubleday & Company, Inc., 1966), p. 186 - 204

20 Op.cit. p. 31e. sect.66 "To repeat : don't think, but look!"

แม้ว่าเราคงไม่เห็นด้วยกับวิคต์ เคนส์ ไคน์ แต่เราก็ต้องยอมรับว่าความคิดของวิคต์ เคนส์ ไคน์ที่ว่า ความหมายของคำขึ้นอยู่กับการใช้คำนั้นในสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นความคิดที่มีค่ามาก เพราะเท่ากับเตือนให้เรามีความรอบคอบในการใช้คำให้เหมาะกับสถานการณ์ เป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความเข้าใจผิดโดยเอาคำที่มักใช้ในสถานการณ์หนึ่งไปใช้ในสถานการณ์อื่น และนอกจากนั้นยังเตือนให้เราใจกว้างพอที่จะไม่ถูกคำในสถานการณ์อื่น ๆ ที่เราไม่เคยได้ยิน หรือไม่เคยอยู่ในสถานการณ์นั้นช่วยตัวเองว่าเป็นถ้อยคำที่ไม่มี ความหมาย

เมื่อภาษาเป็นสิ่งที่มีความถูกต้องของตนเองอยู่แล้ว ดังนั้น หน้าที่ของปรัชญาจึงไม่ใช่การหาความถูกต้องเกี่ยวกับภาษา แต่เป็นการบรรยาย (description)²¹ วิธีใช้ภาษาประจำวันให้เกิดความเข้าใจที่กระจ่างและถูกต้อง วิคต์ เคนส์ ไคน์ มีความเห็นว่าปัญหาปรัชญาส่วนมากที่มีอยู่เป็นปัญหาที่ไม่น่าเกิดขึ้น ใน Philosophical Investigations วิคต์ เคนส์ ไคน์กล่าวไว้ว่า

เมื่อเรานึกในแนวของปรัชญา [แบบเก่า] เรารู้เหมือนคนป่าหรือคนในสังคมดั้งเดิมที่ได้ยินคำพูดของคนสมัยใหม่ แล้วก็ตีความผิด ดังนั้น จึงทำให้สรุปความออกมาแปลก ๆ²²

วิคต์ เคนส์ ไคน์เปรียบเทียบคนที่มีปัญหาปรัชญาโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเมตาฟิสิกส์ ว่าเหมือนกับคนที่ป่วยเป็นโรคความผิดปกติทางประสาท ซึ่งมีอยู่หลายโรคด้วยกัน "การแก้ปัญหของ

21 Ibid. p. 47e. sect. 109

22 Ibid. p. 79e. sect.194 "When we do philosophy we are like savages, primitive people, who hear the expressions of civilized men, put a false interpretation on them, and then draw the queerest conclusions from it."

นักปรัชญาเหมือนการรักษาโรค"²³ คือไม่อาจใช้วิธีการรักษาเพียงวิธีเดียวจึงจะทำให้โรคหายได้²⁴ การรักษาค่องใช้หลายวิธีขึ้นอยู่กับผู้ป่วยแต่ละราย และชนิดของโรคประสาทที่เป็น สมมุติว่าผู้ป่วยเป็นโรคจิตหลอน จิตแพทย์จะต้องพยายามค้นหาสมุฏฐาน ของโรค และชักนำให้ผู้ป่วยระลึกถึงต้นเหตุที่ทำให้เกิดโรค อาจจะใช้การซักถามความเป็นมาและเรื่องราวของผู้ป่วย หรือไม่ก็ใช้วิธีการทางเทคนิคอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การรักษาโรคนี้ เช่น การช็อคด้วยไฟฟ้า เป็นต้น การบอกผู้ป่วยว่าผู้ป่วยเป็นโรคนั้นโรคนี้นี้มิได้ช่วยให้ผู้ป่วยหายจากโรคได้ แต่เมื่อผู้ป่วยตระหนักถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดอาการจิตหลอนได้ โรคก็จะหายไปเอง จึงเห็นได้ว่าผู้ป่วยเป็นผู้รักษาตัวของเขาเอง จิตแพทย์เป็นเพียงผู้ชี้ทางให้เท่านั้น นักปรัชญาปัจจุบันก็มีหน้าที่เช่นเดียวกับจิตแพทย์ คือ จะทำหน้าที่เพียงอธิบายให้คนที่มึปัญหาปรัชญาทราบว่าปัญหาปรัชญาเกิดจากความเข้าใจผิดเกี่ยวกับการใช้ถ้อยคำส่วนวนในภาษาประจำวัน เมื่อได้เข้าใจวิธีการใช้ถ้อยคำในแต่ละสถานการณ์อย่างถูกต้องแล้ว ปัญหาปรัชญาส่วนมากที่มีอยู่ก็จะหมดไป และปัญหาปรัชญาใหม่ ๆ ก็ไม่น่าจะเกิดขึ้นอย่างที่เคยเกิดมาแล้วอีก ดังนั้น เมื่อนักปรัชญาคนใดใช้ถ้อยคำที่มีลักษณะเป็นเมตาฟิสิกส์ เราต้องพยายามชักนำให้นักปรัชญาเหล่านั้นหันกลับมาใช้ภาษาประจำวัน²⁵ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ จึงเห็นได้ว่า "ปรัชญา [ปัจจุบัน] คือ การต่อต้านการใช้ภาษาอย่างสับสน ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจผิด"²⁶ วิคต์แกนส์โตน์ จึงเป็นนักปรัชญาที่แก้ปัญหารัชญาโดยพยายามทำให้ปัญหายุติลง แทนที่จะแสวงหาคำตอบให้กับปัญหาเหล่านั้น

23 Ibid. p.91e. sect. 255 "The philosopher's treatment of a question is like the treatment of an illness."

24 Ibid. p. 51e.sect.133

25 Ibid. p. 48c. sect. 116

26 Ibid. p. 47e. sect. 109 "Philosophy is a battle against the bewitchment of our intelligence by means of language."